

**Saša
Stanišić**

Odkiaľ si

ODEON

Saša Stanišić

Odkiaľ si

Saša Stanišić

Odkiaľ si

Preložila Milina Svítková

ODEON

Saša Stanišić
HERKUNFT

Copyright © 2019 by Luchterhand Literaturverlag, a division
of Verlagsgruppe Random House GmbH, München, Germany
Translation © 2021 by Milina Svítková
Poetry translation © 2021 by Milan Richter
Jacket design © 2021 by Nikola Janíčková
Slovak edition © 2021 by IKAR, a.s.

The translation of this work was
supported by a grant from
the Goethe-Institut.

ISBN 978-80-551-7456-3

STARÁ MAMA A DIEVČATKO

Stará mama zbadala na ulici dievčatko. Z balkóna naň zakričala, že ide za ním, aby sa nebálo a počkalo ju tam.

Stará mama bosá, iba v pančuchách, schádza dolu troma poschodiami. Trvá to a trvá, kolená, pľúca, bedrá, a keď konečne zide dolu na miesto, kde dievčatko stálo, je preč. Volá naň, volá na dievčatko.

Autá brzdia, obchádzajú moju starú mamu v tenkých čiernych pančuchách na ulici, ktorá kedysi niesla meno po Josipovi Brozovi Titovi a ktorou sa dnes ako ozvena nesie meno strateného dievčatka. Kristína! kričí stará mama, vykrikuje svoje vlastné meno: Kristína!

Je siedmy marec 2018 vo Višegrade, Bosna a Hercegovina. Stará mama má osemdesiatšesť rokov aj jedenásť.

CUDZINECKÉMU ÚRADU

Narodil som sa 7. marca 1978 vo Višegrade na Drine. Pred mojím narodením celé dni vytrvalo pršalo. Marec vo Višegrade býva najnenávidenejší mesiac, je usmoklený a nebezpečný. V horách sa topí sneh, rieky prerastajú brehom cez hlavu. Aj moja Drina býva nepokojná. Polovica mesta je vždy pod vodou.

Nebolo to inak ani v marci roku 1978. Keď sa mojej mame spustili kontrakcie, mestom sa práve valila mohutná búrka. Vietor búšil do okien pôrodnej sály a rozvracal pocity, a keď uprostred kontrakcie udrel ešte aj blesk, všetci si pomysleli, aha, tak veru, teraz na svet prichádza diabol. Mne to až tak veľmi neprekážalo, predsa len nie je úplne na škodu, keď sa vás ľudia trochu boja už aj predtým, ako sa vôbec niečo stane.

Ibaže moja mama z toho celého práve najlepší pocit nemala, vzhľadom na priebeh pôrodu, a keďže ani pôrodná asistentka nemohla byť so súčasnou situáciou spokojná, heslo *komplikácie*, poslala po službukonajúcu lekárku. Ona to celé, podobne ako ja teraz, nechcela zbytočne naťahovať. Stačí azda už iba dodať, že vzniknuté komplikácie sa doriešili pomocou pôrodného zvona.

O tridsať rokov neskôr, v marci 2008, som k žiadosti o udelenie nemeckého štátneho občianstva okrem iných vecí musel cudzineckému úradu predložiť aj vlastnoruč-

ne napísaný životopis. Neskutočný stres! Na prvý pokus som zo seba dostal iba to, že som sa narodil 7. marca 1978. Pripadalo mi, akoby potom už nenasledovalo nič, akoby celý môj život odniesla so sebou Drina.

Nemci majú radi tabuľky. Načrtol som tabuľku. Doplnil som do nej aj niekoľko údajov a informácií – *návšteva základnej školy vo Višegrade, štúdium slavistiky v Heidelbergu* –, aj tak mi to však pripadalo, akoby to so mnou nijako nesúviselo. Vedel som, že údaje sú správne, ale absolútne mi tam nesedeli. Takýto život sa mi nezdal vierohodný.

Začal som odznova. Opäť som napísal dátum svojho narodenia a opisoval, ako vtedy pršalo a že meno mi dala stará mama Kristína, otcova matka. Aj počas prvých rokov môjho života sa o mňa veľa starala, keďže moji rodičia študovali (matka), respektíve pracovali (otec). Bola členkou mafie, napísal som cudzineckému úradu. Mafiáni majú veľa času na deti. Býval som u nej a starého otca, cez víkendy u rodičov.

Cudzineckému úradu som napísal: Môj starý otec Pero bol vo svojom srdci aj podľa straníckej knižky komunistom a brával ma na vychádzky so súdruhmi. Keď sa rozprávali o politike, a robili to v podstate stále, výborne sa mi zaspávalo. Ako štvorročný som sa už vedel zapájať.

To o mafii som zasa radšej vygumoval, človek nikdy nevie.

Namiesto toho som napísal: Moja stará mama mala valček na cestu a často mi ním hrozila, že ma vybijie. Hoci sa to nestalo, dodnes mám rezervovaný postoj k valčekom na cestu a nepriamo aj k cestovinám.

Napísal som: Stará mama mala zlatý zub.

Napísal som: Aj ja som chcel mať zlatý zub, a tak som si jeden rezák natrel fixkou nažltlo.

Cudzineckému úradu som napísal: Vierovyznanie: žiadne. Aj to, že som takpovediac vyrastal medzi pohanmi. A že starý otec Pero považoval cirkev za najväčšie z ľudských prehrešení, odkedy cirkev vymyslela hriechy.

Pochádzal z dediny, kde uctievali svätého Juraja, Juraja drakobijcu. Vlastne, ako sa mi vtedy zdalo, skôr tú jeho dračiu stránku. S drakmi som mal do činenia od malička. V podobe príveskov sa hompálali na krkoch príbuzných, výšivky s dračimi motívmi boli obľúbeným darčekom, ktorý prinášali návštevy, a strýko môjho starého otca vyrezával z vosku malé draky, ktoré chodil predávať na trh ako sviečky. To bolo niečo, keď sa zapálil knôt a vyzeralo to, akoby plamienok chrlila príšera.

Keď som už takmer mal na to vek, starý otec mi ukázal obrázkovú knihu. Najviac sa mi tam páčili draky z Ďalekého východu. Vyzerali hrôzostrašne, ale zároveň boli farebné a vtipné. Slovanské draky boli iba hrôzostrašné. Aj tie, čo vraj boli mierumilovné a nezaujímalo ich plienenie ani unášanie panien. Tri hlavy, ozrutné zuby, také čosi.

Cudzineckému úradu som napísal: Nemocnica, v ktorej som sa narodil, už neexistuje. Panebože, koľko injekcií penicilínu som tam dostal do riti, napísal som a hneď to aj zmazal. Predsa len človek by takýmto slovníkom nerád pobúrnil nejakú potenciálne uhladenú úradníčku. Slovo *rit'* som preto vymenil za *sedací sval*. To sa mi však nezdalo správne, a tak som celú informáciu vymazal.

Na desiate narodeniny som od rieky Rzav dostal zničený most v našej štvrti, teda v *mahale*. Z brehu som sledoval, ako bočné rameno Driny tak dlho búšilo do mosta jarnou silou z hôr, že si most nakoniec povedal, nedbám, tak ma teda vezmi so sebou.

Napísal som: Ani jedno životopisné rozprávanie sa nezaobíde bez vymýšľania detských voľnočasových aktivít. Na stred papiera som veľkými písmenami napísal:

SÁNKOVAČKA

Naša majstrovská dráha mala začiatok pod vrcholom mestskej časti Grad, kde v stredoveku nad dolinou bdela veža, a končila sa za úzkou zákrutou nad prudkým zrázom. Spomínam si na Husa. Huso sa vliekol so starými sánkami hore Gradom, nevládal s dychom, ale smial sa, rovnako ako sme sa smiali aj my deti, vysmievali sme sa mu, pretože bol strašne chudý a mal deravé čižmy aj zuby ako noty na bubon. Vtedy som si o ňom myslel, že je šibnutý, dnes si myslím, že jednoducho nedbal na konvencie. Kde treba spávať, ako sa obliekať, ako zrozumiteľne vyslovovať slová a v akom stave treba mať zuby. Staval sa k tomu inak ako väčšina ostatných. Presnejšie, Huso bol iba nezamestnaný pijan, ktorý nezabrzdil pred zrázom. Možno preto, lebo sme ho pred záverečnou zákrutou nevarovali. Možno preto, lebo si prepil reflexy. Huso zreval, my úplne mimo, a potom nasledoval radostný jasot: Huso sedel na svojich sánkach a sánky viseli v polovici svahu zakliesnené v kroví.

„Huso, idééš!“ volali sme. „Nevzdávaj to!“ Huso, posmelený našimi pokrikmi, ale predovšetkým faktom, že z jeho súčasnej polohy bolo ľahšie dostať sa dolu ako hore, vyšvihol sa z kríkov a preletel dolu zvyškom svahu. Bolo to neuveriteľné, boli sme vo vytržení. A potom v roku 1992 Husa postrelili v jeho prístrešku pri Drine, v jeho dome z kartónov a dosiek neďaleko strážnej veže, na mieste, kde, ako o tom už prastaré legendy hovoria – teda

záleží na tom, koho sa pýtate –, buď srbský hrdina kráľovič Marko našiel kedysi útočisko pred Osmanmi, alebo bosnianský hrdina Alija Đerzelez na okrídlenej arabskej kobyle preskočil Drinu. Huso prežil, zmizol a nevrátil sa. Majstrovskú dráhu sa už nikdy nikomu nepodarilo zdolať tak bravúrne ako jemu.

Napísal som príbeh, ktorý sa začínal takto: *Keď niekoho zaujíma, čo pre mňa znamená domov, začnem rozprávať o doktorovi Domowskom, autorovi mojej prvej amalgámovej plomby.*

Cudzineckému úradu som napísal: Som Juhoš, a napriek tomu som v Nemecku nikdy nič neukradol, vlastne až na zopár kníh z Frankfurtského knižného veľtrhu. A v Heidelbergu som sa raz vo vonkajšom bazéne plavil na kanoe. Obidve veci som vygumoval, pretože čo ak ide o trestné činy a ktovie, či už premlčané.

Napísal som: *Tu je celý rad vecí, ktoré som mal.*

ZÁPAS, JA A VOJNA, 1991

Tu je celý rad vecí, ktoré som mal:

Mamu a otca.

Starú mamu Kristínu, matku môjho otca, ktorá vždy presne vedela, čo mi je. Keď mi priniesla sveter, ktorý mi sama uštrikovala, vtedy mi bolo naozaj chladno. Ibaže som to nerád priznával. Veď ktoré dieťa by už len chcelo, aby jeho stará mama mala vždy pravdu?

Nenu Mejremu, matku mojej mamy, ktorá mi predpovedala budúcnosť z červenej fazule. Rozhodila fazuľky, ktoré na koberci vytvárali obrazce z budúceho života. Raz mi vyveštila, že sa do mňa zaľúbi nejaká staršia žena alebo že mi vypadajú všetky zuby. Fazuľa to v tomto prípade nedefinovala úplne zreteľne.

Hrôzu z veľkej červenej fazule.

Mal som dokonale oholeného starého otca, otca mojej mamy, ktorý rád chodieval na ryby a tiež bol vždy rád ku všetkým milý.

Juhosláviu. Hoci nie nadhlo. Socializmus bol na konci so silami, nacionalizmus bdel. Vlajky, každý mal tú svoju, viali vo vetre a v hlavách vírila otázka: A ty si čo?

Zaujímavý vzťah k svojej angličtinárke.

Raz ma pozvala k sebe domov, doteraz netuším, prečo to urobila. Bol som úplne mimo, nabudený ako príchod jari. Jedli sme domáci angličtinárkovský koláč a pili

čierny čaj. Čierny čaj som vtedy vyskúšal po prvý raz v živote, pripadal som si neskutočne dospelý, tváril som sa však, akoby som čierny čaj už roky píjaval, a vysúkal som zo seba aj odborné uznanie: „Mám rád, keď nie je až tak veľmi čierny.“

Mal som Commodore 64. Najradšej som sa na ňom hrával športové hry – *Summer Games, International Karate Plus, International Football*.

Množstvo kníh. V roku 1991 som objavil nový žáner: *Choose Your Own Adventure*. Čitateľ v ňom sám rozhoduje o tom, ako bude príbeh pokračovať:

Ak zvoláš: „Prac sa mi z cesty, z pekla pán, inak ti žily prevrtam!“ – čítaj ďalej na strane 309.

A mal som aj svoje futbalové mužstvo: *Crvena zvezda* – Červená hviezda Belehrad. Koncom osemdesiatych rokov sme počas piatich rokov boli trikrát majstri. V roku 1991 sme sa dostali do štvrťfinále Pohára európskych majstrov proti Dynamu Drážďany. Na dôležité zápasy chodievalo do našej belehradskej Marakany stotisíc divákov, z ktorých minimálne päťdesiatisíc boli šialenci. Vždy tam niečo horelo, vždy sa spievalo.

Červeno-biely pruhovaný šál som často nosil aj do školy (pokojne aj v lete) a snoval som plány, ako sa v budúcnosti dostať čo najbližšie k svojmu tímu. To, že by som sa mohol stať futbalistom a Červená hviezda by ma kúpila za 100 000 000 000 000 dinárov (bola inflácia), mi pripadalo veľmi nepravdepodobné. Preto som sa chcel stať fyzioterapeutom alebo podávačom lopty, alebo pre mňa za mňa aj samotnou loptou, len aby som bol súčasťou Červenej hviezdy.

Nevynechal som ani jeden priamy prenos v rádiu, ani zostrih v televízii. Na trináste narodeniny som si prial permanentku na zápasy.

Nena zisťovala, čo na to hovorí fazuľa, a povedala: „Dostaneš bicykel.“

Opýtal som sa jej, odkiaľ to fazuľa vie.

Znova pred seba pohodila za hrst' fazuliek a s vážnosťou povedala: „Počas svojich narodenín nevychádzaj z domu.“ Potom sa postavila, fazuľu vyhodila von oknom, opláchla si ruky a ľahla si spať.

Šanca, že sa mi moje želanie splní, nebola reálna už pre samotný fakt, že do Belehradu to od nás bolo takmer dvestopäťdesiat kilometrov. Jedináčik vo mne sa aj tak nevedel vzdať myšlienky, že rodičia by sa kvôli mne do hlavného mesta presťahovali.

Šiesteho marca Červená hviezda v prvom zápase vyprášila Dynamo Drážďany 3 : 0. S otcom sme sledovali prenos, už po prvom zásahu nám odišli hlasy. Po záverečnom odpískaní si ma vzal nabok a povedal, že ak sa našim podarí kvalifikovať, pokúsi sa nám zohnať lístky na finále. Tým *nám* myslel aj mamu, ktorá si len poklepala na čelo.

Odveta v Drážďanoch bola za stavu 1 : 2 pre výtržnosti ukončená a nám sa započítala ako víťazstvo 0 : 3. Semifinálový žreb padol na Bavorov. Už vtedy boli prakticky neporaziteľní. Prvý zápas sme s otcom sledovali opäť v televízii. V prestávke medzi polčasmi išli správy o nepokojoch v Slovinsku a Chorvátsku. Padli výstrely. Červená hviezda strelila do bránky dvakrát, Bavori raz.

Veci sa majú tak, že krajina, v ktorej som sa narodil, dnes už neexistuje. Pokým ešte táto krajina existovala, považoval som sa za Juhoslovana. Rovnako ako aj mo-

ji rodičia, ktorí pochádzali zo srbskej (otec), respektíve bosniansko-moslimskej (mama) rodiny. Bol som dieťa viacnárodného štátu, produkt a viera dvoch ľudí, pociťujúcich vzájomnú náklonnosť, ktorých juhoslovanský melting pot oslobodil od konvencií platiacich pre osoby rozličného pôvodu a náboženstva.

Treba vedieť aj to, že človek, ktorý mal otca Poliaka a matku Macedónku, sa mohol vyhlásiť za Juhoslovana, pokiaľ preňho sebaurčenie a krvná skupina znamenali viac ako cudzie nároky a krv.

Dvadsiateho štvrtého apríla 1991 sme s otcom išli na odvetu do Belehradu. Z okna som vystrčil svoj červeno-biely šál, pretože v televízii to tak praví fanúšikovia robili. Po príchode na štadión bol taký špinavý, že viac už to hádam ani nešlo. Pred niečím takým vás však nikto nevaruje.

Dvadsiateho siedmeho júna 1991 došlo v Slovinsku k prvým vojnovým konfliktom. Alpská republika vyhlásila svoju nezávislosť od Juhoslávie. Nasledovala roztržka v Chorvátsku, horor v Chorvátsku, potom vyhlásenie nezávislosti Chorvátska.

Dvadsiateho štvrtého apríla 1991 sa zásluhou priameho kopu srbského obrancu Sinišu Mihajlovića Červená hviezda dostala do vedenia. Predchádzal tomu faul na Dejana Savičevića, Čiernohorca presláveného precíznou technikou. Jasot, ozývajúci sa z osemdesiatich tisícov hrdiel, bol ohlušujúci, neskutočný. Dnes by som mohol tvrdiť, že sa v ňom vyplavoval hnev, potláčaná agresivita, existenciálny strach. No nebolo to tak. To všetko sa uvoľnilo až neskôr, zo zbraní. Tento prejav znamenal iba jediný: radosť z dôležitého gólu.

Rozhoreli sa fakle, hore tribúnami začal stúpať červený dym, šál som si vytiahol vyššie do tváre. Ľudia naoko-

lo jasali, takmer výlučne muži, mladí chalani, vlasy na Jágra, cigy, zovreté päste.

Prosinečki v strede poľa stále obohrával Bavorov, jeho svetlá, blondavá štica vyzerala ako malé poskakujúce slniečko, ktoré sa vynáralo nad trávnikom, a keď si nejaký protihráč nevedel dať inak rady, zase sa v ňom strácalo. Juhoslovan ako ja: matka Srbka, otec Chorvát. Krátke šortky s vysokým pásom. Priesvitné nohy.

Vzadu zužoval priestor Refik Šabanadžović, nepríjemný Bosňan, pevný, ale rýchly. Môj najobľúbenejší hráč sa naoko bez záujmu obšmietal pred pokutovým územím súpera: Darko Pančev, nazývaný Kobra. Macedónsky útočník, autor gólu z prvého zápasu, behal po ihrisku vždy v miernom predklone, hlava medzi plecami akoby práve dnes nebol na tom najlepšie. V celom vesmíre nenájdete krivšie nohy. Ako veľmi som aj ja po takých túžil.

Neskutočné mužstvo! Také sa už na Balkáne nikdy nepodarí zostaviť. Po rozpade Juhoslávie vznikli v každom novom štáte nové futbalové ligy so slabšími tímami, najlepší hráči dnes v mladom veku odchádzajú do zahraničia.

V strede druhého polčasu Bavori vyrovnali. Jeden priamy kop Augenthalera a lopta sa Stojanovičovi prešmykla pomedzi ruky. Belodedić, rumunský stredový obranca (srbská menšina), na zemi utešoval svojho kapitána.

Otec, ktorý sa iba zriedkakedy správa hlučne, teraz reval, frľal, hrešil a ja som ho napodobňoval, napodobňoval som otcovu zlosť, vôbec neviem, kde zostala moja vlastná zlosť. Možno tam nebola, lebo všetci naokolo jej mali viac než dosť, možno tam nebola, lebo som vedel, že všetko dobre dopadne. A práve vo chvíli, keď som sa to chystal oznámiť otcovi – všetko bude zasa v poriadku –, sa Bavori dostali do vedenia.

Otca to úplne položilo.

Takmer presne o rok nato sa ma obozretne opýtal, ktoré predmety sú pre mňa také dôležité, že by som to bez nich na nejakej, zrejme dlhšej ceste nevedel vydržať. Tou dlhšou cestou mal na mysli útek z nášho mesta, ktoré bolo okupované a v ktorom opití vojaci vyspevovali, akoby povzbudzovali nejaké futbalové mužstvo. Ako prvý mi napadol môj červeno-biely šál. Vedel som, že sú aj dôležitejšie veci. Napriek tomu som si ho so sebou vzal.

Otec povedal: „Nerob si starosti. Všetko bude zasa v poriadku, uvidíš.“

Keby sa zápas skončil za stavu 1 : 2, predlžovalo by sa. Potom by možno mali Bavori lepšie nohy a nápady, ako sa dostať do finále. Potom by možno úplne všetko dopadlo inak, vojna by sa nedostala do Bosny ani ja k písaniu tohto textu.

Ako došlo k stavu 2 : 2, som nevidel. V tom čase – bežala práve deväťdesiata minúta – všetci stáli, celý štadión stál, možno sa dokonca celá krajina naposledy postavila za spoločnú vec. Rozhodujúci útok som sledoval až do okamihu, keď Augenthalerom falšovaná lopta nabrala smer k bráne, načo sa pohli chlapi pred nami, vedľa nás, celá tribúna sa pohla, doprava, hore, stlačili ma, na chvíľu som stratil rovnováhu a aj loptu z dohľadu...

Koľkokrát som tento gól sledoval zo záznamu? Istotne aspoň stokrát. Až kým sa mi každý jeden detail nezavítal do pamäti podobne ako niečo, čo sa nám spája buď s veľkou láskou, alebo veľkým nešťastím. Augenthaler chcel odvrátiť center, nešťastne sa vložil do lopty a oblúkom ju poslal do vlastnej brány.

Tu je celý rad vecí, ktoré som mal:

Detstvo v malom mestečku na Drine.

Zbierku guľatých odraziek odšraubovaných z motoristických ešpézetiek. A iba jediný raz som za to od rodičov dostal bitku.

Starú mamu, ktorá poznala fazuľovú abecedu a ktorá mi radila, aby som celý život držal dané slovo, lebo potom, hoci nie vždy všetko dopadne dobre, sa aspoň niektoré veci budú dať zniesť ľahšie. Alebo to boli ušľachtilé kovy, čoho som sa mal držať. Fazule to nedefinovali celkom presne.

Mal som dve andulky. Volali sa Krele (svetlomodrá) a Fifica (už si nepamätám).

Škrečka s menom Indiana Jones, ktorému som v posledné dni jeho príliš krátkeho života dával lyžičkou na prach rozdrvený *Andol* (sám som ho užíval, keď ma bolela hlava) a čítal poviedky Iva Andrića.

Časté bolesti hlavy.

Neskutočný výlet s otcom na neskutočný zápas neskutočného mužstva, ktoré po postupe z Belehradu vyhralo turnaj a ktorého existencia vzápätí už nikomu ani neprišla na um.

Nepredstaviteľnú vojnu.

Angličtinárku, ktorej som nikdy nepovedal dovidenia a ktorú už znova ani neuvidím.

Červeno-biely šál, ktorý som po zápase v Belehrade nechcel dať už nikdy prať a ktorý nakoniec predsa skončil v práčke. Červená hviezda Belehrad je dnes mužstvo s početnými pravicovo-radikálnymi agresívnymi fanúšikmi. Šál som si potom zobral so sebou do Nemecka. Neviem, kde sa dnes nachádza.

OSKORUŠA 2009

Na východe neďaleko Višegradu leží v horách, v zásade ťažko dostupná a pri nepriaznivom počasí celkom nedostupná, dedinka, v ktorej žije už iba trinásť ľudí. Títo trinásti si navzájom nikdy neboli cudzí, aspoň si to myslím. Neprisťahovali sa odinakiaľ, najväčšiu časť svojho života prežili na tomto mieste.

Ďalšia istá vec je, že títo trinásti už nikam inam ani nepôjdu. Zostanú tu ako tí poslední. Skončia tu hore (alebo v nemocnici v doline) a spolu s nimi zaniknú aj ich usadlosti – deti ich po nich neprevezmú –, ich šťastie aj ich vŕzgajúce bedrové kĺby. Ich slivovica, z ktorej vidiaci prichádzajú o zrak a slepí znova vidia, sa vypije alebo aj nevypije, čoskoro sa tu úplne prestane páliť (vo fľaške drevený krížik). Ploty už nebudú ohradzovať nič, čo má význam, polia budú ležať úhorom. Svine sa predajú alebo zakolú. Čo sa stane s koňmi, to neviem. S cibuľovinami, kukuricou aj černicami bude koniec. Hoci černice tu asi budú môcť rásť ďalej aj samy.

Po prvý raz som tu bol v roku 2009. Spomínam si, ako som sa pri pohľade na stĺpy elektrického vedenia nahlas a hlúpo zamyslel nad tým, či tu odstavia prúd po tom, ako zomrie posledný človek. Ako dlho to ešte bude bzucháť medzi týmito stožiarmi?

Gavrilo, jeden z najstarších obyvateľov dediny, si nato

poriadne odplúje do bujnej trávy a zvolá: „Čo je to s tebou? Sotva si prišiel a už rozprávaš o umieraní. Niečo ti poviem. My sme prekonali tunajší život, smrť je oproti tomu maličkosť. Dokým sa staráte o naše hroby, z času na čas na ne položíte dáke kvety a porozprávate sa s nami, ďalej to tu plyní. S elektrinou alebo bez nej. Na mňa však kvety klásť netreba. Keď budem mŕtvy, načo mi budú kvety? Tak. A teraz už poďme, dobre sa pozeraj, ukážem ti zopár vecí, veď ty zjavne nemáš o ničom ani tušenia.“

Oskoruša, tak sa to tu volá. Starý muž, vyčkával nás na okraji dediny pri ceste, s dlaňami ako z pálenej hlíny. Nás, pretože som nebol sám. Túto cestu zosnovala moja stará mama Kristína.

Bol s nami ešte aj Stevo, ktorý nás viezol. Vážny muž s prenikavo modrými očami, dvoma dcérami a finančnými ťažkosťami.

Stará mama, ktorú slnko nechávalo chladnou, bola v ten deň v čiernom. Veľa rozprávala, spomínala si na mnohé veci. Spätne to vyzerá, akoby tušila, že jej spomienky na minulosť sa čoskoro odkradnú. Oskorušu chcela ukázať sama sebe ešte raz a mne po prvý raz.

Rok 2009 bol jej posledný dobrý rok. Ešte nezačala zabúdať a telo ju tiež ešte poslúchalo. V Oskoruši si pripomenula chodníčky, ktorými pred polstoročím ako mladá kráčala po boku svojho muža. Tu sa narodil môj starý otec Pero a v týchto horách strávil svoje detstvo. Zomrel v roku 1986 vo Višegrade pred televízorom, zatiaľ čo ja som sa vedľa v spálni hral s plastovými panáčikmi Indiánov, ktorí strieľali po kovbojoch.

Kedysi stará mama tvrdila - vtedy som mal asi desať alebo päť, alebo sedem -, že nikdy nezavádzam ani neklamem, ale vždy len prehánam a fantazírujem. Aký je

v tom rozdiel som vtedy asi nevedel (ani dnes to nie vždy chcem vedieť), páčilo sa mi však, že to vyzeralo, akoby mi dôverovala.

Ráno pred cestou do Oskoruše ma ešte raz ubezpečila, že si tým bola vždy istá: „Fantazíruješ a preháňaš, a dnes sa tým dokonca živíš.“

Práve som prišiel do Višegradu, kde som si chcel odýchnuť po náročnom období, strávenom na cestách prezentáciou svojho prvého románu.

Jeden výtláčok som priniesol aj jej ako darček, úplne nadarmo, keďže bol v nemčine.

Vraj či je to tá kniha o nás, spýtala sa stará mama.

Okamžite som začal vysvetľovať – fikcia, ako ju vidím ja, povedal som, vytvára svoj vlastný svet namiesto toho, aby odzrkadľovala ten náš, a toto tu, poklopal som na obálku, je svet, v ktorom rozprávajú rieky a prastarí rodičia žijú večne. Fikcia, ako si ju predstavujem ja, povedal som, to je otvorený systém zložený z fantázie, vnemov a zo spomienok, ktorý je v rozpore so skutočnými udalosťami...

„V rozpore?“ Stará mama si medzitým odkašľala a s námahou postavila na sporák obrovský hrniec plnenej papriky. „Sadni si, musíš byť hladný.“ Knihu podložila vázou ako nejaký muzeálny exponát vystavený na podstavci.

A potom prišla tá veta, že sa tým živím.

Vôňa plnenej papriky mi pripomenula jeden zasnežený deň v zime 1984. V Sarajeve bola práve olympiáda a ja som sa na svojich sánkach hral, že súťažím presne tak ako naši slovinskí hrdinovia, ktorí sa v nanajvyš prilievavých a šialene farebných oblekoch rútili dolu svahmi. Vyhrál som každé preteky (vyrazil som, až keď už za mnou nebol nikto, kto by ma mohol predbehnúť).